

KANT A KORTÁRS GONDOLKODÁSBAN

(Revista de filozofie, 1976. 5.)

Düsseldorf (1960), Bonn (1965) és Rochester—New York (1970) után Mainzban tartották a IV. Nemzetközi Kant-kongresszust (1974. április 6—10.), amelynek szellemi légkörét, vitatémáit és jelentőségét mutatja be Alexandru Boboc, a német filozófia hazai kutatója.

A kongresszus a mai filozófia jelentős személyiségeinek részvételével ülésezett, s egyrészt a kritikai szellemnek a legfontosabb elméleti területek újraépítési folyamatában való jelenléti szándékát, másrészt pedig a Kant-kutatás fokozott nemzetközibbé válását, egyszóval a kanti szellem (polemikusan is értelmezett) időszerűségét (és aktualizálási igényét) fejezi ki.

A kiadott dokumentumok szerint a kanti filozófia ma a következő vonatkozásokban figyelemre méltó: mint „lehetséges tudományos-kritikai” kiindulópont a világ megismerésének új dimenziói felé; mint gyakorlati alap az igazságosság, a szabadság és — általában — az ember megértésében, s végül: a marxizmus egyik elméleti forrásaként.

A IV. kongresszus újból nyomatékossította Kant filozófiatörténeti jelentőségét, és hangsúlyozta a tudományos, művészeti és kimondottan filozófiai kérdésekkel foglalkozó értelmiség nevelésében betöltött szerepét (aminek Kant maga mindig alapos figyelmet szentelt).

Érthető tehát, hogy a kongresszus a *gyakorlati ész elsőbbségét* emelte ki Kant értelmezésében, ami Gerhard Funke hangadó megnyitó beszéde és előadása szerint a *tevékenység* elsőbbségként történő értelmezésére épül (bár, szerintünk, a „gyakorlat” és a „tevékenység” ilyen természetű kapcsolata a kanti filozófiában nehezen bizonyítható). Mindez szoros összefüggésben van Kantnak inkább klasszikus, enciklopédista jellegű *felvilágosítóként* való értelmezésével. (Gerhard Funke például azt tartja, hogy Kant „a fegyelmzésből mint nevelésből” indul „a kritika és gondolkodás” felé, ez pedig „a művelődéshez mint felszabaduláshoz” vezet, ami nélkül az erkölcsiség elképzelhetetlen.) A valóságban azonban Kant távol állt az enciklopédista didaktikizmustól. A felvilágosodás számára elsősorban *módszertani* kérdés volt. Felvilágosodás-

eszménye ezért nem pusztán a fegyelmezés, a nevelés, a kritika, a gondolkodás és az erkölcsiség szabadságra épülő sorrendbe állítása, hanem mindezek sajátos (filozófiaiilag megragadandó) *hogyanjára* utal. Így Kantnak a felvilágosodás módszeres tudatosítása a fontos, filozófiatörténeti jelentősége pedig — ebből a szempontból — az, hogy a felvilágosodást a módszertani tudatosság szintjére emelte.

Az elsőbbségi viszonyok elemzése elválaszthatatlan a kongresszus résztvevői számára a kanti életmű egységes értelmezésének követelményétől. A résztvevők többsége a jelenkor kérdéseit Kant közvetítésével óhajtja megközelíteni, s a rendszerben olyan aktualizálhatónak tekinthető csomópontokat keres, amelyek egyúttal az egész is megvilágíthatják. Az így kialakult egészlátás azonban sokkal inkább az alkotóelem felől szemlélt struktúra, és nem a struktúrából belátott egység: Alexandru Boboc beszámolója szerint Ingeborg Heidemann képviseli Kantnak Kant alapján próbálkozó magyarázatát. Ő nem valamilyen sajátos jellegű és funkciójú ész (például gyakorlati ész) keres, hanem e filozófia szellemét, elemeit összefogó erejét kutatja. Szerinte a kategóriák táblázata, mint „rendszeres topika”, dinamikus „rendszermodellként” működik, és feladata „a tiszta filozófia” lehetséges rendszereit megalapozni.

A IV. Nemzetközi Kant-kongresszus teljes, nyomtatásban is megjelent anyaga 1503 lap. Ennek alapján Alexandru Boboc — többek között — a következőket szűri le: 1. a kongresszus Kant aktív jelenlétének *tényét* jelzi a mai filozófiában; 2. a Kant-kutatás ma már nemzetközi jellegű és jelentőségű, ami azt is jelenti, hogy már nem beszélhetünk „neokantianizmusról”, mert ez a kutatás különböző filozófiai irányzatok (nemegyszer eklektikus) képviselőinek tevékenysége; 3. tekintettel arra, hogy a Kant-kutatás jelentős jelenkori polgári filozófia fontos személyiségeinek nevéhez kötődik (Mainzban csupán *két* marxista kutató tartott előadást), egyre sürgetőbb a marxista Kant-kutatók mind mennyiségi, mind minőségi szempontból fokozottabb részvétele, s így a nemzetközi Kant-kongresszusok a marxista és más filozófiai irányzatok közötti dialógus termékeny színterévé válnának.

KÖLTÉSZET, INDIVIDUALITÁS, POLITIKUM (Kortárs, 1977. 1.)

„Ha tehát most, negyedszázad után, írószámom kezdetére gondolok: az effajta idegtornákra és feszültségekre emlékszem, s nem a műzsák sugdosásaira. Nem verseket faragtam, hanem magamat. Minden távolba mutató cél nélkül, pusztán a testi-lelki közérzet végett. És lassankint arra figyeltem föl, hogy érzékenységem, szímatom, ítélkező ösztönöm elég tűrhetően működik, sőt, hogy a képzeletemnek befogható lovai is vannak, de se hám nincs hozzájuk, se kocsi, se ostor. Magyarán mondva: életünk folyását pontosabban meg tudtam ítélni, mint fogalmazni — Csoóri Sándor, a költő, prózáiró és esszéista emlékezik így indulása éveire, ám nem akar belefeledkezni a „Pályám emlékezeté“-be, inkább *A pályakép zavarainak* a megírására vállalkozik. Ezek a „zavarok“ valójában egy felelős költői élet vívódásai, erőt adó ellentmondásai. „Ez a felemáság lett az én eredetiségem. Az igazság és a nyelv, az indulatok és a formák között vergődő élet. Világosan láttam, hogy ott van körülöttem a világ — de a világot kifejező szavak a túlsó parton vannak. [...] Az lett az időszerűségem, ami leginkább kíntott. Legfontosabb mondanivalóm is az, amit elhallgattam. És ez a suta ellentmondás juttatott el mégis ahhoz a fölismeréshez, amelyet valahogy így lehetne megfogalmazni: az ember mindig több s gazdagabb mindenkori cselekedeteinél, mégis a cselekedetei jellemzik legjobban.

Gongyűtés volt ez a pályámon, hegyek mögüli hang. Fölkaptam rá a fejemet, mint aki üzenetet hall, pedig csak a tapasztalataim összegeződtek. Sose mondtam ki hangosan, de ettől kezdve hittem, hogy az én küldetésem egyetlen föladata összponosul: megszűntetni a távolságot a fölismert igazságok és a kimondható igazságok között. A nyelvünk hegyén kuporgó szót útjára indítani a legnehezebb terepen is. A félig kimondott mondatokat vallatóra fogni: mi az, amit még mindig eltitkolnak!”

Csoóri kételkedéssel fogadja azt a jelenséget, hogy „az irodalom is inkább a maga csodáit álmodja végig, mint helyhez és időhöz kötött szerepét“. Az ő elkötelezettsége a Mú másfajta megközelítését igényli: „Juhász Ferenc *Tékozló országát* például úgy jártuk körül annak idején, mint ahogy a csodákat járja körül az ember. Úgy magyaráztuk, ahogy a középkori misztikusok látomásait. A műnek kijáró udvariasság és a művet védő figyelmesség megakadályozta, hogy feszülő, lázas mondani-

valóját megfejtessük. Letagadtuk belőle a jelenidőt. Sajnos, ugyanez ismétlődött meg olyan művek esetében, mint Ilyés *Kegyence*, Nagy László *Menyegzője* vagy Jancsó *Szegénylegényekje*. [...]

Okosabb elmék erre a vallomásra talán azt mondanák: a politikum és az esztétikum harcol egyforma erővel a lelkemért, és én nem tudom eldönteni, melyikhez húzzak. Csakhogy én nem is akarom eldönteni.“ Csoóri a Politika és a Szerelem szót ugyanazon mámorral leíró Adyra hivatkozik, abban a tudatban, hogy Ady ebben a tekintetben is változatlanul időszerű. „Minden leírt mondatom közben — tehát most is — egyre határozottabban érzem, hogy az irodalom, de főként a költészet léte az individualitáson: a személyesség teljes mozgósításán áll vagy bukik. S megkockázatom, hogy a politikával átítatott személyességen áll vagy bukik a világa is. Mert a világ minden szeretni való zugát lépésről lépésre kell máris visszahódítanunk a gépesített felfedezőktől, turistáktól, a gépesített szónokoktól, a puskáktól, a felelőtlenség szaharájától. Magától az emlékezés kudarcától is. A fél-élekezésektől és a kiárusíthatóktól szintűg.“

GYÖKEREK (Time, 1977. 7.)

A *Time* több cikkben és esszében foglalkozik azzal az átütő sikerrel, amelyet Alex Haley néger író *Gyökerek* című regénye és annak televíziós változata aratott Amerikában. „Új Halley-üstökös tűnt fel az amerikai szellemi élet egén — írja egyik értékelője —, mert műve egyedülálló, megrázó élményt nyújtott az amerikai faji viszonyokat illetően.“ A színházak, éttermek az országban mindenütt üresen táfontak, mert az emberek a televíziós készülék előtt maradtak. A nyolc részből álló film hét részét 130 millió, az utolsó fejezetet pedig 80 millió ember nézte végig. Olyan rekordszám ez, amelyet az amerikai tévé csak ritkán ér el.

A tv-előadás a csaknem 700 oldalas regényre épült, amely 1966 októberétől 14 kiadást ért el 750 000 példányban, és egyetlen nap alatt 67 000 példány kelt el belőle. A könyv sikerét mi sem tükrözi jobban, mint az, hogy egyetlen nap 3000 olvasó kért és kapott autogramot a szerzőtől, 276 egyetemi előadást tartottak róla, s 13 ország vette meg a fordítás jogát. Mindez azt mutatja, hogy olyan bestseller, melyhez hasonlót keveset ismer az amerikai könyvtörténet.

Ki hát Alex Haley, és mi sikerének a titka? A tennessee-i Henningben szü-

letett, művelt emberek gyermekeként, apja néger közép- és felsőiskolai tanár, anyja a helyi elemi iskola tanítónője volt. Középkolai tanulmányai elvégzése után beiratkozott a főiskolára, majd 1939-ben a csendes-óceáni partmenti tengerészet katonája lett. Amint írja, a hajó magányában és csendjében számtalan levelet írt, s közben az a gondolata támadt, hogy hivatásos író lesz. A hajón a szakácsi teendők végzésére kapott megbízást, és itt írta első elbeszélését. 1959-ben otthagyta a tengerészetet, és New Yorkba költözött, de állást nem vállalt, mert írásából akarta fenntartani magát. Első nagy sikert aratott könyve 1965-ben jelent meg *Malcolm X önéletrajza* címmel. Közben sokat kutatott a washingtoni nemzeti levéltárban, mert gyermekkorra óta kísérgette „a legtávolabbi rokon személy, Kunta Kinte” története, amelyet sokszor hallott nagyanyjától. „A Kuntatörténet — nyilatkozta Haley — nemzedékről nemzedékre szállt a rabszolgák körében, és nem volt bonyolult. Valóban nagyon egyszerű volt. De olyan, amely körül egész nemzedékek nőttek össze. Összetartott minket. Általa letünk büszkéek arra, hogy kik voltunk és honnan jöttünk.” A levéltárban Haley az 1870. évi népszámlálás adatai között rábukkant őseire, és ezzel a Kunta Kintéről hallott gyermekkori történet valóságá vált számára. Tizenkét évig kutatott az ősök után, és írta regényét, a *Gyökereket*. Mint egy megszállott, hajózott át Afrikába, és a nyugat-afrikai Gambia egyik kis falujában, Jufurában rátalált arra a családra, amely távoli őseinek ott maradt ágát képviselte. A család történetét azután egy idősebb gambiai *griot* — falusi krónikás — mondotta el, azt állítva, hogy visszamenőleg a hetedik nemzedék neves tagja a harcos Kunta Kinte volt, akit rabszolgának hurcoltak el. Itt találkozott a család Kunta Kinte-hagyományával és afrikai *griot* elbeszéléssel, és ide nyúltak vissza a „gyökerek”, amelyeket az író regényében bemutatott, és az amerikai nézők a televízióban megéleveníve kísérték végig a főhős elhurcolásától egészen a rabszolgák felszabadításáért vívott háborúig, mert a regény és a film együtt mutatja be Haley hőseinek küzdelmes, kisemmizett, de mégis mindig győzedelmeskedő életét.

A regény és különösen a film nem annyira művészi képeivel és megoldásaival, mint inkább mondanivalójával gyakorolt megrendítő hatást az amerikai népre. Ez a hatás itt-ott helyi összecsapásokban is megnyilatkozott, a legtöbb megfigyelő mégis úgy véli, hogy a *Gyökerek* hozzájárul a fehérek és a

feketék kapcsolatainak megjavításához, mert amint az egyik irodalomtörténész megjegyzi: „Most már tudjuk, hogy gyökereink kibogozhatatlanul összefonódnak a feketék gyökereivel, és nem választhatók el tőlük.” A legtöbb fehér néző és olvasó most döbbsen rá igazán, mit is jelentett a rabszolgaság. Ahogyan nyilatkozataikban kifejezik, csak ködbevesző fogalmuk volt róla, de eddig nem tudták felfogni kegyetlen valóságát.

Hasonló hatással volt a mű a négerekre is. „Más dolog erről olvasni, és egészen más látni” — jegyezte meg egy színes bőrű szerkesztő, és vallomása szerint a film annyira feldühösítette, hogy ha valamelyik fehér barátjával találkozik, rajta töltötte volna ki első felindulásának elfojthatatlan dühét, de azután hozzátette, hogy ez is annyira hozzátartozik az amerikai közös örökségéhez, mint az, hogy most az Egyesült Államok felesküdt követe az ENSZ-nél egy néger férfi, Andrew Young.

A *Gyökerek* lélektani hatása csak a hatvanas évek „a fekete szép” jelszavú mozgalmához hasonlítható. Az a bátor szellem, amellyel őseik túlélték a rabszolgaságot, nagymértékben hozzájárult annak az alsóbbrendűségi érzésnek a felszámolásához, amelyet még sok néger érez. A *Gyökerek* hatására a színes bőrűek szenvedélyesen kezdték kutatni őseiket. Nap mint nap százak meg százak keresik fel a washingtoni országos levéltárat családfájuk után kutatva, de csak kevesen vezethetik vissza őseiket 1870-en túlra, mert eddig az ideig a rabszolgákat, illetve a négereket csak kor és nem szerint tartották számon, név szerint azonban nem. Más volt a szabad színesek helyzete, vagyis azoké, akiket a függetlenségi harcban tanúsított bátorságuk miatt felszabadítottak. A család-futató nem sznobizmusból táplálkozik, ez az öntudatosult, magára talált színes bőrű ember öngazolása. A család történetét — állítja Haley — meg kell írni, és egy példányt belőle el kell küldeni a család minden tagjának. Az írott történelem ténye valami olyant ad a családnak, amije sohasem volt. Az önbecsülés, az emberi mivolt, az összetartás és a felelősség érzését váltja ki. A mai amerikai felfogás szerint éppen a családi kapcsolatok voltak azok, amelyek megtartották a rabszolgaságban élő négereket. Ezt a felfogást juttatja kifejezésre a *Gyökerek* is. Amikor Kunta Kinte amputált lába és Bell iránt érzett szerelme ellenére másodszor is meg akar szólni, Bell elmondja, hogy első férjét szökés közben ölték meg, emiatt adták el gyermekeit, és közli, hogy ismét áldott állapotban van, amire Kunta lemond a szökésről.

A regény tehát a néger öntudatosodás és együvértartozás remek alkotása, de ugyanakkor tudatosítja azt a közös múltat — bármennyire keserű is —, amely elválaszthatatlanul összeköti a színes bőrűeket és a fehéreket.

A JÖVŐ ISKOLÁJA (Poland, 1976. 11.)

Bogdan Suchodolski választ keres azokra a kérdésekre, amelyek korunkban csaknem minden szakembert foglalkoztatnak: miért oly égetően fontos az oktatási reform tervének a kidolgozása és alkalmazása; melyek azok a jelenségek, amelyek az utóbbit akadályozzák; hogyan lehetne mégis — az akadályok figyelembevételével — megvalósítani a reformot stb.

Még manapság is tapasztalható, írja Suchodolski, hogy az oktatással kapcsolatos elméletek az érdeklődés középpontjába nem az oktatás hogyanját, hanem az oktatási folyamatban elért eredmények értékelését állítják. Pedig a tudományos-műszaki forradalom, a gazdasági, társadalmi, kulturális tényezők megváltozása — egy szóval mindazon jelenségeké, amelyek az élet minőségét befolyásolják — az egyetemes oktatás működésének körültekintő megvizsgálására készítetnek. Ennek a vizsgálatnak tárgya többek között a modern oktatás és tanári képzettség viszonya. Középszámba megy ma már az a felismerés, hogy az iskola képtelen lépést tartani a tudomány fejlődésével. A tanterv állandó módosítása ellenére az iskolai nevelés és a tudomány legújabb eredményeinek a hasznosítása közötti távolság nem hogy csökkenne, de egyre inkább növekszik. A tanárok szakmai képzettségéről sem mondhatunk semmi jót — állapítja meg Bogdan Suchodolski. Következésképpen rendkívül fontos feladat a továbbtanulási vágy felkeltése — már a középiskolában. Az iskolának ki kellene végre küszöbölnie azt a hamis meggyőződést, hogy diákjait életreszóló tudással bocsátja útra. Így tanáraink is több kedvvel és lelkesedéssel viszonyulnának a továbbképző tanfolyamokhoz.

Egyre jobban ránk nehezedik az oktatási reformtervek kidolgozásának és a gyakorlatban való megvalósításuknak gondja. A modern oktatás megköveteli a tanulók sokoldalú tevékenységének megszervezését, különös tekintettel az egyéni választásokra; ugyanakkor tudatosítani kell a közösségi akciókban való részvétel fontosságát.

A tanulóknak felkelteni a tanulás vágyát, kritikai magatartásra nevelni őket, fejleszteni kifejező és koncentráció képességüket, hozzászoktatni őket munká-

juk megszervezéséhez, kialakítani bennük azt a szokást, hogy egyre nehezebb feladatokat tűzzenek maguk elé: e feladatok szorosan kapcsolódnak a magánélethez. Megvalósulásuk sokoldalúan aktivizálná és elkötelezett, dinamikus magatartásra készítené az egyént. Mind-ebből kiderül, hogy a modern oktatásnak sokkal szélesebb, átfogóbb célja van, semhogy megelégedhetne a tanulók csupán szakmai felkészítésével.

Mindmáig az összes oktatási rendszereknek egyik legfőbb hibája az volt, hogy az ember minőségét magányúknak tekintették. Ma már az egyéni értékek társadalmi kincsé kezdenek válni. De tévedés volna azt hinni, hogy elégséges a tehetségek felfedezése és elfogult ápolása; fokozottabb gondot kell fordítani a kevésbé tehetséges tanulóokra.

Bár az oktatás gyökeres átalakítását a szerző a reális körülmények mérlegelésével, figyelembevételével képzei el, ez sokak számára mégis felelőtlen mellesbeszélésnek, utópiának tűnik. Egyes szakemberek azt javasolják: fel kell tárnai a reális lehetőségek és a jövőszolgálat vágyának erőssége közötti viszonyt. S ha az utóbbi nem kielégítő, fokozottabb felelősségtudattal kell a XXI. század közepéig dolgozó mai ifjúságot arra nevelni, hogy munkájával hasznosságra törekedjék. Ez pedig csak úgy érhető el — hangsúlyozza Suchodolski —, hogy olyan munkacélokat dolgozzunk ki, amelyek egyaránt képesek kielégíteni az önmegvalósítási törekvéseket, ugyanakkor a kollektív munkában való önzetlen részvételre is sarkallni tudnak.

SPORT ÉS ÉRTELMSÉG (Die Zeit, 1976. 46.)

Honnan ered az értelmiség hagyományos megvetése a sport iránt? Sokan ezt modern jelenségnek tartják, a militarizált dresszúrával összekapcsolt iskolai tornaórákra való visszahatásnak. Szabó Dezsőt szokták idézni, aki üresfejú ökrök alantas tevékenységének minősítette a sportot. A sporttal, főleg a játékos versenysporttal szembeni ellenállásnak azonban történelmi gyökerei vannak.

Az értelmiség legradikálisabb rétegei, a radikális társadalmi mozgalmak mindig is szembekerültek a testkultúrával. A régi Kínában a központosító konfucianizmus a testiséggel szemben egyértelműen a belső bölcsekedést részesítette előnyben. Az öskereszténység is államvallássá fejlődve nagy erőfeszítéseket tett a sport visszaszorítására. Tudjuk, a reformáció fő áramlatai sem folyatták a reneszánsz testkultúra hagyó-

mányait; különösen a puritanizmus lépett fel igen erélyesen a sport és testmozgás minden formája ellen. A vadászatot, úszást „eredendő ledérsége“ miatt tiltották, a középkori „futballt“ mint a vetést veszélyeztető tömegcsődületet üldözték. A puritán polgárság mindenfajta sportvetélkedést az „előkelőség hasztalan fitogtatásának“ tartott, sportellenességében azonban odáig ment, hogy nemcsak a feudális testkultúra arisztokratikus elzártágát támadta, hanem a népi játékok hagyományaival is leszámolt. A német nyárspolgárság is sokáig önmagához méltatlannak tartotta a testi vetélkedés bármely formáját, a XIX. század elején Németországban üldözték a szabadtéri tornázást. A hagyományos világkép, a parasztság testkultúraellenessége napjainkig továbbél, számos előítéllettel és babonával fonódott össze, melynek számos elemét a népi származású értelmiség viszi ösztönösen tovább.

Napjainkban az új baloldal és az ellenkultúra mozgalmak tüntetnek sportellenességükkel. Alfred Grosser Párizsban élő német származású történész és politológus e mozgás okait igyekszik felderíteni rövid írásában, mely a *Die internationale Kolonne* című rovatban jelent meg. Miért a baloldal jár az élen a sportellenességben? És a nyugati országok kommunista értelmisége miért nem tartozik a sport ellenségei közé?

Ezt az ellentmondást szintén történelmi összefüggéseibe helyezve lehet feloldani. Annak a társadalmi osztálynak az értelmisége, amely a fennálló társadalmi renddel való gyökeres leszámolásra készül, nem fojthatja rendszerellenes dühét másodlagos jelenségek elleni küzdelembe (ezért nem léptek fel a sport ellen a francia forradalom szellemi előkészítői vagy később a szocia-

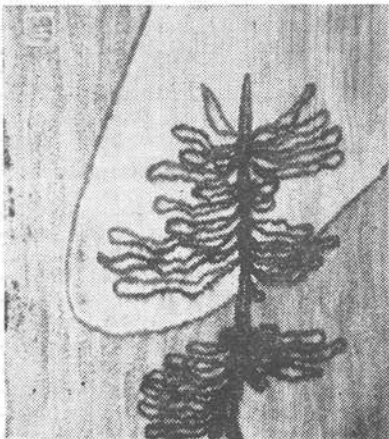
lista forradalom előkészítésében részt vevő értelmiség). Szabadságot csak testileg-lelkileg szabad emberek vívhatnak ki maguknak. Grosser Rousseau-t idézi: „Minél gyengébb a test, annál többet követel, minél erősebb, annál engedelmesebb.“

A mai testkultúraellenes irányzatok ezzel szemben másodlagos összefüggésekre helyezik a hangsúlyt. Abból, hogy a militarista-fasiszta országok rendszerint (már csak hatalmi szempontból is) nagy gondot fordítottak a testkultúra fejlesztésére, azt a következtetést vonják le, hogy a sport a reakció oldalán áll. Bizonyos mértékig érthető, miért nem óhajtanak a testkultúraellenes irányzatok az izomkolosszusok nyelvén beszélni. Ez azonban nem kötelezné őket arra, hogy lemondjanak a testi korlátok legyőzésének örömeiről.

A sportot gyakran állítják szembe az alkotó tevékenységgel — a zenével, a képzőművészettel. Így fordulhat elő, hogy éppen Franciaországban, ahol az értelmiség oly elkeseredetten harcol a gépies tanulás ellen, a gyermeki kreativitás kibontakoztatásáért, e törekvésnek rendszerint a sport esik áldozatul.

A test harmonikus fejlesztésének, az elkorcsosulás elleni harcnak semmi köze az egyoldalú izomfejlesztéshez, sem a szurkolók tévé előtt sörözgető hadához, de még azokhoz a tekintélyes özszegekhez sem, amelyek neves profisportolók zsebébe vándoroltak (olyanokéba is, akik ott voltak Montrealban).

Az ellenkultúra rossz társadalmi közérzete sorolja tehát a sportot egyértelműen a reakció táborába, és gondoskodik arról, hogy a haladáshoz egyoldalúan a szexet asszociálja. A rossz közérzethez valószínűleg a test elhanyagolása is hozzájárult — vonja le megdöbbentető következtetését a szerző.

G. Olosz Ella: Ébredés